



# Ιστορία, θεωρίες και θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης

Μάθημα 9<sup>ο</sup>: Θεωρίες της Ευρωπαϊκής ενοποίησης  
Φεντεραλισμός – Λειτουργισμός – Διακυβερνητισμός

Ιωάννης Παπαγεωργίου, Επίκουρος Καθηγητής  
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, ΑΠΘ



Ευρωπαϊκή Ένωση  
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ  
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

# Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



# Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μάθημα 9<sup>ο</sup>

# Θεωρίες της ευρωπαϊκής ενοποίησης Φεντεραλισμός – Λειτουργισμός – Διακυβερνητισμός

# Περιεχόμενα μαθήματος

1. Θεωρητικές σχολές της ευρωπαϊκής ενοποίησης
2. Λειτουργική προσέγγιση
3. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση υπό το πρίσμα του νεολειτουργισμού
4. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση υπό το πρίσμα του διακυβερνητισμού.



# Σκοποί μαθήματος

- Μελέτη της φεντεραλιστικής και φονκσιοναλιστικής προσέγγισης της ευρωπαϊκής ενοποίησης.
- Παρουσίαση των βασικών αρχών του λειτουργισμού και του νεολειτουργισμού.
- Ανάδειξη των θέσεων του διακυβερνητισμού και του φιλελεύθερου διακυβερνητισμού για το ευρωπαϊκό εγχείρημα.





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1<sup>η</sup> ενότητα

# Θεωρητικές σχολές της ευρωπαϊκής ενοποίησης

# Η γένεση των θεωρητικών σχολών εξήγησης της ευρωπαϊκής ενοποίησης

## οι αρχικοί διαμορφωτές:

- Φεντεραλισμός (ομοσπονδισμός) – Altiero Spinelli
- Φονκσιοναλισμός (λειτουργισμός) – David Mitrany.





# Η στρατηγική του Σπινέλλι – οι Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης

## Οι βασικές θέσεις

1. Το πανευρωπαϊκό κίνημα για την ευρωπαϊκή ομοσπονδία έχει αυτόνομο πολιτικό χαρακτήρα.
2. Η ενοποίηση θα πραγματοποιηθεί με συντακτική προσέγγιση – μέσω μιας Ευρωπαϊκής Συντακτικής Συνέλευσης – για να διαθέτει την αναγκαία δημοκρατική νομιμοποίηση.
3. Η πολιτική ενοποίηση θα χρησιμοποιήσει το όχημα των λειτουργικών ενοποιήσεων.



# 1. Η αυτονομία του πανευρωπαϊκού κινήματος – υποκειμενική προϋπόθεση για αποτελεσματική φεντεραλιστική δράση 1/2

- Στόχος η συμμετοχή όλων των υποστηρικτών της πολιτικής ενοποίησης ανεξάρτητα από πολιτικές πεποιθήσεις – ο φεντεραλισμός δεν θα πρέπει να γίνει πολιτικό κόμμα.
- Υπερεθνικός χαρακτήρας – ενώνει όλους τους φεντεραλιστές ανεξάρτητα των εθνικών τους ταυτοτήτων.



# 1. Η αυτονομία του πανευρωπαϊκού κινήματος – υποκειμενική προϋπόθεση για αποτελεσματική φεντεραλιστική δράση 2/2

- Ωστόσο, πρέπει να επιδιώκει να διαθέτει επαρκή άμεση πολιτική επιρροή στην κοινή γνώμη ώστε να μπορεί να ασκεί πίεση στις εθνικές κυβερνήσεις.
- Που από τη φύση τους είναι ταυτόχρονα το μέσο (διακυβερνητική απόφαση) και το εμπόδιο (άρνηση εκχώρησης αρμοδιοτήτων) της ενοποίησης.



## 2. Η συνταγματική μέθοδος – σε αντίθεση με τη διακυβερνητική προσέγγιση – ως εργαλείο ομοσπονδιακής ενοποίησης :

- Εκφράζει την θέση της κοινής γνώμης προς την πραγματική ενοποίηση.
- Παρέχει στα κόμματα – εκπροσώπους της δημοκρατικής αρχής – τη δυνατότητα παρέμβασης στην διαμόρφωση του ενοποιητικού πλαισίου και διευκολύνει την υπερεθνική οργάνωση των κομμάτων (δημιουργία ευρωπαϊκών πολιτικών οργανισμών);
- Είναι ελεύθερη από τα εθνικά συμφέροντα των εκτελεστικών μηχανισμών.



# Ο αντικειμενικός στόχος της φεντεραλιστικής ανάλυσης

- Η κρίση του εθνικού πλαισίου στην Ευρώπη  
→ εξαναγκάζει στην γένεση ενός ευρωπαϊκού πολιτικού συστήματος.



# Η ευρωπαϊκή συντακτική διαδικασία

- Έναρξη μιας δημοκρατικής, ευρωπαϊκής συντακτικής διαδικασίας από τις εθνικές κυβερνήσεις
- Διατύπωση ενός νέου ευρωπαϊκού συντάγματος (με σαφή οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων κάθε επιπέδου) με πλειοψηφία
- Το νέο Σύνταγμα επικυρώνεται από τα κράτη μέλη και τίθεται σε ισχύ όταν το εγκρίνει μια πλειοψηφία από τα κράτη (όχι απαραίτητη η ομοφωνία).



# 3. Η κριτική του Σπινέλλι κατά της λειτουργικής προσέγγισης 1/2

- Τα όργανα που δημιουργούνται βάσει της λειτουργικής προσέγγισης και που λειτουργούν κατά βάση με ομοφωνία είναι αδύναμα σε περιόδους κρίσεων.
- Τα όργανα που δημιουργούνται βάσει της λειτουργικής προσέγγισης δεν διαθέτουν τις δυνατότητες να υπερβούν τα περιστασιακά εθνικά συμφέροντα, ενώ τα εθνικά βέτο δεν επιτρέπουν την ανάδειξη υπερεθνικών, δημοκρατικών οργάνων.



# 3. Η κριτική του Σπινέλλι κατά της λειτουργικής προσέγγισης 2/2

- Η λειτουργική προσέγγιση δεν είναι αρκετή όταν εγγίζει ζητήματα υψηλής πολιτικής, π.χ. νόμισμα, εξωτερική πολιτική.
- Το δημοκρατικό έλλειμμα που ανακύπτει από την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικά όργανα χωρίς τη μεταβίβαση κυριαρχίας (και άρα νομιμοποίησης) θα αποτελέσει κίνδυνο για την πορεία της ενοποίησης.





# Η κριτική προς την φεντεραλιστική προσέγγιση

- Η δημιουργία οιονεί κρατικής θεσμικής δομής σε ευρωπαϊκό επίπεδο αγνοεί την μακρά παράδοση του έθνους κράτους στην Ευρώπη και δημιουργεί επικίνδυνο απόσταση ανάμεσα στους κυβερνώντες και τους κυβερνώμενους.
- Η φεντεραλιστική λογική σημαίνει εν δυνάμει την επανάληψη σε μεγαλύτερη – ευρωπαϊκή – κλίμακα των ελαττωμάτων του έθνους κράτους στη διεθνή σκηνή.
- Δεν υπάρχει συναίνεση για το τελικό στάδιο της ενοποίησης (ένα ομοσπονδιακό κράτος ή μια νέα θεσμική κατασκευή;).





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

---

2<sup>η</sup> ενότητα

# Λειτουργική προσέγγιση

# Η λειτουργική προσέγγιση του David Mitraný. Θεωρία διεθνών σχέσεων

## A quest for a peaceful change

“What the modern world, so closely interrelated, must have for its peaceful development, is some system that would make possible automatic **and continuous social action, continually adapted to changing needs and conditions, in the same sense and of the same general nature as any other system of government.** Its character would be the same for certain purposes; only the range would be new.”.



# Η ανάλυση των διεθνών σχέσεων του Mitraný 1/2

- Η αποτυχία της Κοινωνίας των Εθνών οφείλεται στην έλλειψη κοινών συμφερόντων.
- Για να μπορέσει η διεθνής κοινωνία να επιβιώσει ειρηνικά πρέπει τα κράτη να επιλέξουν την απόρριψη του πολέμου ως μέσου επίλυσης διαφορών όχι για ιδεολογικούς λόγους αλλά γιατί θα είναι εις βάρος των συμφερόντων τους.



# Η ανάλυση των διεθνών σχέσεων του Mitraný 2/2

- Η περιφερειακή ενοποίηση σε συγκεκριμένους τομείς αποτελεί ένα εργαλείο ανάδειξης των κοινών συμφερόντων.
- Εφόσον η ομοσπονδιακή προσέγγιση είναι υπερβολικά δύσκολη (εθνικές αντιστάσεις), το πλαίσιο της ενοποίησης δεν πρέπει να είναι προσχεδιασμένο αλλά να εξελίσσεται ανά κλάδο ή ανά τομέα (ανά λειτουργία → λειτουργισμός).



# Οι βασικές θέσεις του λειτουργισμού

## 1/4

- Ο πόλεμος δεν είναι ενδημικός στον κόσμο.
- Κάποιες ανάγκες των ανθρώπων εξυπηρετούνται καλύτερα από δι – εθνικά όργανα.



# Οι βασικές θέσεις του λειτουργισμού

## 2/4

- Εφόσον τα όργανα αυτά παρέχουν ευημερία και δίνουν αποτέλεσμα, μπορούν να επιτρέψουν την μετακίνηση της νομιμοφροσύνης των πολιτών από το εθνικό στο υπερεθνικό πλαίσιο.
- Η λειτουργική συνεργασία θα μειώσει τις εντάσεις και ενδεχόμενα τις συγκρούσεις.



# Οι βασικές θέσεις του λειτουργισμού

## 3/4

- Τα όργανα σε ένα λειτουργικό σύστημα μπορούν να αρχίσουν να λειτουργούν χωρίς γενικευμένη πολιτική εξουσία – αντίθετα μια υπερεθνική πολιτική εξουσία χωρίς κοινωνικές λειτουργίες αποτελεί κενό δοχείο.
- Η ίδια η λειτουργία θα καθορίσει το εκτελεστικό εργαλείο που είναι κατάλληλο για την συγκεκριμένη δραστηριότητα – και ενδεχόμενα θα επιβάλει σταδιακά την μεταρρύθμισή του.





# Οι βασικές θέσεις του λειτουργισμού

## 4/4

- Η οικονομική ενοποίηση θα θέσει τα θεμέλια για πολιτική συναίνεση.
- Χρειάζεται μια προσέγγιση πραγματιστική τόσο στα μέσα όσο και στην ευελιξία ιδίως στις αρχικές φάσεις της λειτουργικής ενοποίησης.





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

3<sup>η</sup> ενότητα

# Η ευρωπαϊκή ενοποίηση υπό το πρίσμα του νεολειτουργισμού

# Ο νέο-λειτουργισμός

- Μεταπολεμική εξέλιξη του λειτουργισμού
- Ο νέο – λειτουργισμός εγκαταλείπει την παγκόσμια διάσταση του λειτουργισμού → έμφαση στη περιφερειακή διάσταση.
- 3 βασικές παράμετροι επηρεάζουν και αλληλοεπηρεάζονται:
  - Η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των εθνών.
  - Η οργανωτική ικανότητα επίλυσης διαφορών και οικοδόμησης διεθνών έννομων τάξεων.
  - Η αντικατάσταση των εθνικών κανονιστικών καθεστώτων από υπερεθνικούς κανόνες αγοράς.



# Η ενοποιητική πορεία βάσει του νεολειτουργισμού 1/3

- Η ενοποίηση σε ένα κλάδο της οικονομίας → ισχυρά κίνητρα επέκτασης της ενοποίησης και σε άλλους συγγενείς κλάδους ώστε να γίνει καλύτερη εκμετάλλευση του οφέλους από την ενοποίηση στον αρχικό κλάδο (**Positive spillover effect**).
- Η αύξηση των οικονομικών συναλλαγών → αύξηση διαπραγματεύσεων → αύξηση και ενίσχυση των οργανώσεων και θεσμών που επιτρέπουν τέτοιες διαπραγματεύσεις → **μείωση της ανάγκης «τοπικών κυβερνητικών» αποφάσεων.**



# Η ενοποιητική πορεία βάσει του νεολειτουργισμού 2/3

- Τούτο οδηγεί σε **μεταφορά εθνικής νομιμοποίησης (allegiance)**: στο πλαίσιο πλουραλιστικών εθνικών κοινωνιών, οι ομάδες συμφερόντων και οι ενώσεις μέσα σε μια κοινωνία μεταφέρουν την νομιμοποίηση (και τις προσδοκίες) από τους εθνικούς στους υπερεθνικούς θεσμούς → οι τελευταίοι είναι καλύτερα εργαλεία για την επίτευξη των σκοπών τους.
- Αύξηση, ως εκ τούτου, της κανονιστικής δραστηριότητας → ανάγκη νέων θεσμών → μεταφορά ενοποίησης σε **ανώτερα επίπεδα λήψης αποφάσεων**.



# Η ενοποιητική πορεία βάσει του νεολειτουργισμού 3/3

- Δημιουργία υπερεθνικής τεχνοκρατικής γραφειοκρατίας στους υπερεθνικούς θεσμούς που εποπτεύουν την ενοποιητική διαδικασία. Οι θεσμοί αυτοί, με τη σειρά τους, υποστηρίζουν περαιτέρω ενοποίηση καθόσον γίνονται ισχυρότεροι και πιο αυτόνομοι.
- Η αυτονόμηση των θεσμών οδηγεί νομοτελειακά σε πολιτική αυτονόμηση και άρα πολιτική ενοποίηση.



# Η κριτική στο νέο-λειτουργισμό

- Η πίστη στην μεταφορά νομιμοποίησης είναι αβάσιμη.
- Η αντίσταση του εθνικισμού/των εθνικών ταυτοτήτων/των εθνικών γραφειοκρατιών έχει υποβαθμιστεί.
- Η μη συμμετοχή της πολιτικής κοινότητας στη διαδικασία γεννά κινδύνους (αντι-δημοκρατική ενοποίηση).
- Η νομοτελειακή μετάπτωση από την οικονομική στην πολιτική ενοποίηση δεν επιτυγχάνεται χωρίς την ενεργή συμμετοχή άλλων παραγόντων (των κρατών μελών ή της πολιτικής κοινότητας) – υπερτίμηση του πραγματισμού της ηγεσίας.





4<sup>η</sup> ενότητα

# Η ευρωπαϊκή ενοποίηση υπό το πρίσμα του διακυβερνητισμού



# Ο διακυβερνητισμός 1/2

- Stanley Hoffmann
- Η περιφερειακή ενοποίηση πραγματοποιείται από τα κράτη γιατί είναι προς το συμφέρον τους.
- Ως εκ τούτου η ενοποιητική δυναμική είναι περιορισμένη στο μέτρο που είναι επωφελής για τα κράτη.



# Ο διακυβερνητισμός 2/2

- Κάθε αύξηση υπερεθνικής δραστηριότητας είναι αποτέλεσμα εσκεμμένης πράξης των κρατών και όχι των ίδιων των υπερεθνικών δρώντων.
- Οι υπερεθνικοί θεσμοί δεν αποκτούν αυτονομία μόνο περιθώρια δράσης.
- Η ευρωπαϊκή ενοποίηση δεν προέκυψε από την αποτυχία του έθνους κράτους αλλά ήταν μια επιτυχημένη προσπάθεια διάσωσής του.



# Ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός

## 1/2

- Andrew Moravcsik
- Αναθεωρεί τη διακυβερνητική θεωρία
- **Βασικές αρχές:**
  - Η διαμόρφωση εγχώριων προτιμήσεων (Domestic preference formation ή policy demand) – τα οικονομικά συμφέροντα είναι κυρίως αυτά που διαμορφώνουν την εθνική πολιτική.



# Ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός

## 2/2

- **Βασικές αρχές (συνέχεια):**
  - Η διακρατική διαπραγμάτευση (**Interstate bargaining** ή *policy supply*): καθορίζονται από τις προτιμήσεις και τη διαπραγματευτική δύναμη του κάθε κράτους – δημιουργούν αλληλεξάρτηση.
  - **Οι υπερεθνικοί θεσμοί** διευκολύνουν τη συνεργασία μειώνοντας το κόστος της διαπραγμάτευσης (οι υπερεθνικοί θεσμοί αποφασίζουν) και χορηγώντας μεγαλύτερη αυτονομία στις κυβερνήσεις από τους πολίτες.



# Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ιωάννης Παπαγεωργίου. «Ιστορία, Θεσμοί και Θεωρίες της ΕΕ. Θεωρίες Ευρωπαϊκής ενοποίησης. Φεντεραλισμός – Λειτουργισμός – Διακυβερνητισμός». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS230/>.



# Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».



Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

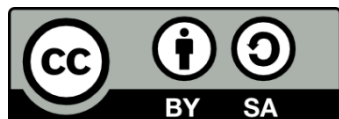
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>





# Τέλος 9<sup>ου</sup> Μαθήματος

Επεξεργασία: Γαβριέλα Λ. Μαζαράκη  
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2014





ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

---

# Σημειώματα



# Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

---

Το παρόν έργο αποτελεί την 2<sup>η</sup> έκδοση.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση 1<sup>η</sup> διαθέσιμη εδώ.

<http://www.polsci.auth.gr/index.php?lang=el&rm=2&mn=15&csid=%CE%9A%CE%A50403>.



# Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

